

sjenoviti blistaj riječi

nikola strajnić

Obuhvatnu iskustvu jednom što mu je cjelokupno pjesništvo Momčila Nastasijevića zaviješćeno, dajmo riječ ovdje Hesperija. Pogled naš pritom neka je pjesmi BOZJAK odzvan, čija dva, posljednja u prvoj strofi, stih glase:

Zalapi groza
na stope Bogu gde ostale.

— Kao temelj pjesničkoga sačinjavanja, kao nadahnjujuća prvina, bog je svetó. Ovomu pak pjesništvo pripada, također. No u dob stopa, iščeznuća — smrti božje (Nietzsche), ono je tu još da svjedoči o boravku njegovu na zemlji (Hölderlin): pjesništvo je svjedočanstvo, jedno; ono je rječito svjedočanstvo o onome što jest. A, kao takva, riječ pjesnikova zaostalo je svjetlo u kome ovaj, ako je pjesnik, stajati mora. To je su-činječ njegove sudbe novovjeka. — U Nastasijevića, riječ nije odlikovno nešto u smislu upotrebnog materijala, od kojeg se pjesma gradi: ona je usudno ono što bezdana ga za zemlju veže, za svijet kome nedostaju bitna bit i smisao. Stoga se, u drugoj pjesmi jednoj, RODITELJU, kaže:

Plod ja bez ploda tvoj
I sudnja ova u meni reč.

— Riječ nije u mogućnosti vratiti više prvotni sklad čovjeka i svijeta, zemlje i neba. Pjevanje, pak, postaje lutanje u noći, bespućem, kojim se nikamo ne stiže, do li u još veće bespuće i noć. Tako i u pjesmi JEDINOJ stoji:

jedno je, o jedina:
do u bespuće, znaj,
putem je ovim grenje.

— Umjetnost u našem svijetu, a pjesništvo ponajprije, jer je i najizvornije (rječito) imenovanje jestujućeg, ne uspijeva pronaći svoj cilj i svoje mjesto, više. U tom smislu, spomenimo ono što je Hegel, započinjući svoja predavanja iz estetike, rekao: »Ali mi više nemamo apsolutne potrebe, da neki sadržaj prikazemo u obliku umjetnosti. Umjetnost je za nas, prema svom najvišem određenju, prošlost...«¹ Ali i ono pjesnički što je, u djelu Hegelova prijatelja iz mladosti, Hölderlina, u elegiji KRUH I VINO, zasnovano: »... i čemu pjesnici u oskudnom dobu?«² — Ne samo kao odjek, no i kao bitnoprpadajuću riječ uz ovo, izdvajamo iz Nastasijevićeve pjesme SUTON slijedeće:

Bolno je zaplazilo niz ove strane,
pesma se nedopevala.

To je ono što pjesma tek može i mora reći: nedopjevanost svoju. To je jedini još način da bude ono što jest. Pjesma je samo svijest o izgubljenom, o onom što je prisutno u snu i sjećanju. Pjesma je san, pjesma je sjećanje, također. — Tako se, dakle, nadaže put nekamo da se stigne, nešto još da se sagleda u noći. — Najbolje, možda, u Nastasijevićevu pjesništvu, zbori o tome jedna pjesma, iz drugog kruga, naslonjena riječju VEČERNJA, koja glasi:

Klone dan
gorama u ruj.
Samotno uzdrhti breza
i tvoje telo.
Prikloni glavu ramenu mom,
gorama u ruj.

Strah, osama me,
uza me ti.
Zaspala travka,
sen iz neznani,
samotnu me o čuj.

Klone o klone
sve samlja ona
domaku okeana
pesma ova lagana.

Bona, kad klone dan
Prikloni glavu ramenu mom,
gorama u ruj.

— Pitanje pjesnikovanja nije izravno »obrađeno« ovdje, i ne da je se, također, izravno odgovor na nj, jedan, ali je, bez sumnje, pokrenuto. Pjesma, naprotiv, ostaje, dakle, na nivou slike, pjevajuć o danu koji klone, o drhtaju breze i tijela... Stoga, i bez naslova, pjesma je večernja. Jer, veče nije drugo do li klonuće dana i samotno drhtanje... Tako, bića su i stvari, ponajviše, u njemu, prepušteni sebi: veče donosi strah, također. A od čega se strahuje, uveče? — Od toga što je neizvjesno i što je tu već, u blizini. Pored toga, čovjek strahuje za svoju samoću, ponajviše. Stoga stih:

Strah, osama me
čitati:
Strah: osama me!

No, što to znači: strahuje se za svoju samoću? I, prije svega, zbog čeg je »potrebna« samoća? — Zbog toga što u njoj »oslušuju se stvor i tvar« (IZ OSAME). Zbog toga što je tek u njoj moguće bitno odgovoriti na priziv jezika: samo iz toga iskustva pojavljuje se pjesma. No, s večeri, kao dan, kao glava samotnika, klone i pjesma svome bezdanu, svojoj noći, svo- me oceanu:

Klone o klone,
sve samlja ona
domaku okeana
pesma ova lagana.

Ona, također, ukoliko još doista jest pjesma, bitno slijedi bezdan i noć svijeta. A bezdan, što je bezdan za pjesnika? — Bezdan je riječ večernja. To najbolje izriče stih iz pjesme MO-LITVA:

bez dna reč ova smerna u večernju.

Kao takva, riječ, vazda, pripada večeri: i ondje gdje se beskrajno strepi »je li bit progovorila kroz nju ili riječ«³ i ondje gdje je prisustvo onoga što jest nesumnjivo, i zasigurno. O tome nas najbolje mogu izvijestiti riječi veče i riječ, same.

Prvotni je izvor večeri, naime, *ues-peros, ue-kero-s. Grčki *ésperos*, latinski *vesper*, baltoslavenski *někere*.⁴ Osnovno je pak značenje tih riječi: tama, sjena. U tom smislu, večeri pripada i armensko *gišter*, noć. Što se, međutim, alternacije *ues-peros, ue-kero-s tiče, o složenici je, bit će, riječ. *Hue-s-kueros, slično kao i *Ha(w)ustro-* iz *Hawus-tero* = jutro. U jednoj i drugoj indoevropskoj složenici prvi dio sadrži korijen *Hawu- sprechen, kao: zboriti — donositi svjetlo, puštati, sjati. Indoevropsko *kwer- imamo u našem čarati, začarati, učarati. Tako *(H)ue-s-kwero-s jest sjati- začarano (riječima). Ovo sjati-začarano valja shvatiti kao nomen. Sjena jest riječima začarano svjetlo, zaodjeveno svjetlo: sjena. — Otuda riječ i veče uvijek zajedno idu i — usprkos tome što indoevropski riječ glasi *uekuos i vjerojatno se ne može izravno povezati s *ues-peros, već na ovaj način, kao što je predstavljeno, preko *ue-kero-s — pripadaju jedno drugom. Tako je, kao što stih Nastasijevićev kaže, riječ svagda smjerna na večernju. I ne samo da mu, na ovaj ili onaj način, pripada, no je i riječ sama veče, tj. ono što svijetleći začarava. Pa ipak, to što je za Nastasijevića bitno jest da je, u svijetu u kome pjesnik pjeva, riječ bez dna smjerna u večernju. Bez dna, to će reći: bez temelja. Ali ne stoga što prestaje biti, također, svjetlosno začinjavanje bitka jedno, no što svjetlost njena, za nas, sve manje i manje jeste bliska. A što sačinjava temelj svjetlalnoga riječi? — Temelj je svetó. Svjetlo i svetó, i bez igre riječima, bitno, također, pripadaju jedno drugom. Svetó je nadahnjujuća snaga svjetlosti riječi. No, svijet naš izgubio je smisao za to. Riječ je bačena u bezdan. Veče neumoljivo kreće svojoj noći i svojoj ponoći. Pjesnici su prepušteni samima sebi. Njima preostaje, iz toga iskustva bezdana, još, ponovno, pjevajuć o njemu, ugledati svjetlosno blistanje riječi. Ono, pak, što izdvaja i odlikuje Nastasijevića u našem vremenu i svijetu pjesnička je »svijest« o tome, spoznanje granica do kojih se, još, doprijeti može. Njegovo je pjesništvo, u najboljem trenutku, nošeno zaletom da tu »svijest«, to iskustvo, izrazi, te je on rijedak pjesnik koji je ugledao, još, svjetlost riječi, a da, pritom, ne ostade zaslijepjen, u noći. Nastasijević, utoliko, jest pjesnik Hesperije.

NAPOMENE:

¹ G. W. F. Hegel, *Estetika I*. Kultura, Beograd 1952, str. 49

² Friedrich Hölderlin, *Kruh i vino*. Razlog, Zagreb 1969, str. 56

³ V. esej Momčila Nastasijevića BELESKE ZA STVARNU REČ

⁴ Za ovo izvođenje koristili smo slijedeće izvore: Johann Baptist Hofmann, *Etymologisches Wörterbuch des Griechischen*, R. Oldenbourg, München 1966; Julius Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. Francke Verlag, Bern/München 1966; Reinhold Trautmann, *Baltisch-Slavisches Wörterbuch*. Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen 1970